

הם שיגעו אותנו! זעק האסיר שחזר מסוריה, אחרי שישב וז שנה בכלא לג'יה'נום - ובחזרה

מילום, יצחק, אתה זוכר אותי?
 "מה נשמע, יצחק? איך אתה מרגיש?"
 "אתה מכיר אותי? אני אליהו..."
 יצחק מארלל חייך במבוכה. כבר מוזמן לא היה רגיל להתקלות כזאת. הוא ברר בקפידה את המזון העשיר שהונח מולו: בבשר, בעוף ובלחם הסרי לא נגע. רק את תפוחי-האדמה והסלט אכל. כבר מוזמן לא היה רגיל לאכול מאכלי אצילים כאלה, כמו בשר ולחם טרי.
 שבוע שנים, ליתר דיוק, מאז אותו יום

לקוי בשכלו עוד לפני שעבר את הגבול הישראלי-סורי.

★ ★ ★ "איך שיגעו את כולם!"

לגבי יתר שבעת המשיחרים "הק" שים", לא היה ספק: הם כולם נראו טובלים מהפרעות נפשיות עמוקות. המחזה שהתגלה בחדר-האוכל של תחנת המשטרה היה מחריד. ואף כי ישבו השמונה ליד שולחן ערוך, נידמה היה לנוכחים כאילו נקד

הסורים להוציא מהם משהו — ידיעות או שידורים. כאשר גמרו איתם, הכניסו אותם לבתי-סוהר. שם נהגו בהם כשם שנהגו באסירים הסורים: עבור שתי חסות פות הסירה — תנאים נורמליים, יחס הגון. עבור אוסף הגברים המשונה: דוחק, חת"ת, תזונה, הונחה, מישטר אכזרי. אולם אם יכול אסיר סורי להתגבר על תנאים אלה, הרי לישראלי לא היה מי שידאג מבחוק, מי שיריב אפילו לרגע קט את העומס ה"מוכרן" שהכביד עליהם בלי הרף. אחד מהם, לדברי ליבס, לא יכול היה להחזיק מעמד ולא זכה לחזור עם חבריו לישראל. הוא מת בכלא.

סיפר ליבס: "זה היה מנחם יחיא מנשה התימני. הוא מת מרעב. היה לו לחץ-דם גבוה ולא יכל לאכול מאכלים עם מלח. המנוולים נתנו לו דחאק מאכלים עם מלח. הם עינו אותו באכזריות עד יומו האחרון, מפני שלא

לל, לדברי הרופאים, סבל בנפשו עוד לפני כן. איתו דבר ניתן לומר על כל אורח ישראלי, החוצה בכונה את הגבול הסורי. אם הוא חייל העורק לצד השני — בוודאי שאי אפשר לחשוב אותו שפוי לגמרי ב"דעתו.

כאלה היו כמעט כל שמונה המוחזרים — עוד לפני שעברו את טיפול הסוהרים והחקרים הסוריים. סוהרים אלה ידועים כאכזריים שבין סוהרי המדינות הערביות, אולי פרט לעיראק קים. שיטות החקירה והעונש שלהם הן תערובת של שתי שיטות הידועות לדראון: העותומנית, שהירבחה במלקות, בהרעבה, בקללות ובתנאי-מאסר תיאגושיים; והצרי פית, כפי שהתפתחה בשלביה האחרונים במרתפי-העינויים של אלג'יריה, שם השי תמשו בהלם-חשמלי ובהתעללות גופנית מעודנת. שמונה הישראליים עברו עינויים אלה.

האסירים הוזרים, בליווי משטרה האסירי שפוי עובר לסוריה בכונה?

בחדר-האוכל של תחנת המשטרה "איך שיגעו אותם!"

רצה לאכול. אחרי שמת לקחו את הגופה שלו כמו כלב, עטפו אותה בשמיכה ו הסתלקו."

★ ★ ★ לחץ עז דמשק

ס יפורי-הזוועה עורו זעם ותדהמה, הובאו לדיון בישיבת הממשלה. נרמו כי ישראל לא תשלים עם העינויים, וגולדה מאיר אף פנתה אל אירגון הצלב האדום הבנלאומי. הכל ניראה מוכן להתחלת מסע-תעמולה עולמי נגד האכזריות של הסורים.

אולם מאחורי התדהמה והזעזוע, פעלו גם שיקולים מדיניים מפוכחים. הם נגעו לאישיות של מוכיר האו"ם או תאג"ס — ולחילופי-הגברי בראשותה של ממשלת-ישראל.

בשנים עברו, יצא לא פעם צה"ל לפעולת תגמול, כדי לאלץ מדינה ערבית זו או אחרת לשחרר שבויים ישראליים. הגנרל הקנדי אדסון ברנס, ששירת כראש מטה המשקיפים בישראל, הקדיש פרקים ארוכים בספרו לפעולות-האיבה שפרצו, כדי לאלץ את הירדנים והסורים להחזיר שבויים. על רקע זה אף חל הסיכסוך הרציני הראשון בין שר הבטחון דאז, פינחס לבון, לבין הרמטכ"ל משה דיין.

הפעם הוחזרו השבויים והחטופים ללא שפיקות-דמים. מצד אחד פעלה מתינותו של לוי אשכול — ומעבר לים נכונותו של או תאג"ס לסייע למתינות זו. המוכיר הכללי הטיל על עוזרו ראלף באנץ — האיש שניצח על חתימת הסכמי שביתת-הנשק בין ישראל ושכנותיה — לטפל אישית ב"החלפת השבויים. אפילו ממשלת ארצות הברית התערבה, הפעילה לחץ על ממשלת דמשק להחזיר את השבויים ובכך לחסל את הפרשה בדרכי-שלום.

אותם גורמים רמזו השבוע לממשלת יש"ר ראל כי עליה לעבור על העניין לסדר היום ולא כדאי לה להסוף עולמות.

לא במשך כל שנות מאסרם, כפי שמתקבל מן הפירסום הנוצם הראשון, אלא בשלבי חקירתם, או כאשר רצו הסורים להכריחם לעשות דבר שתועמלני דמשק חשבו אותו לנשק יעיל מאוד נגד ישראל: לשדר בעב"רית.

כדבריו של ליבס, שנתפס במארב ליד כפר בלום, כאשר היה בן 19 בלבד, לפני 11 שנים: "נכון, אני שידרתי! אבל הם אילצו אותי לדבר במכות עם רובים. אמרו לי שאם לא אדבר למיקרופון, יירו בי ויהרגוני מיד."
 ועוד מדברי ליבס, שתיאר את יוסף שמש, אסיר ישראלי שנשאר עדיין בסוריה: "הסורים רצו להכריח אותי לנסוע לארץ אחרת רצו להכריח אותי לשדר השמצות על ישראל. אבל הוא עמד בעינויים ולא שיתף פעולה. הוא לא דיבר ברדיו ולא נסע לשום מקום. הוא שרף עצמו באש. רצה למות, לאבד עצמו לדעת. הצלתי אותו ברגע האחרון..."

כזה היה היחס אל האסירים, כאשר רצו

לעז לתוך מוסד סגור לחולירוח. אחד ישב על הספסל, כשראשו מופנה הי צידה בתנוחה קפואה. אחר התעלם מן הכוסות שעל השולחן, נטל בקבוק מין, ניצב באמצע החדר ולגם את המשקה כאילו לא היה קיים דבר בעולם פרט לאותו בקבוק קטן. שלישי דיבר ברצון ובשטף — אך במשפטים מבלבלים, שלא תמיד התי ייחסו לשאלות שנשאל. כאילו דברי ה" עתונאים שראיינו אותו לא חדרו להכרתו של ראובן ליבס, והוא רק הריץ סליל של דיבורים ומחשבות, אשר במשך 10 שנים היה מקוץ בנפשו.

דבריו המוקלטים, ששודרו בקול ישראל, העבירו צמרמורת בגבות המאוינים. ביותר מבית אחד נוגבה דימעה, למשמע קולו ה" שבור של ליבס. "קיבלנו מכות חשמל. אתה רואה את הסימנים בגליים? כל יום הייתי מקבל 50 מכות בגלידה... היו לוח צים את הידיים והרגליים בדת... הם רצו לשגע אותי... תראה איך שהם שיגעו את כולם... הם משוגעים, אתה שומע? משוגעים!"
 "תראה איך שיגעו את כולם!" זה היה, ללא ספק, המשפט שהטביע את חותמו על כל המאורע.

★ ★ ★ מורשת התורכים והצרפתים

ממה השתגעו? אחד מהם היה חולה נפש לפני שעבר לסוריה: הוא ברח מבית-החולים בעכו בספטמבר 1956. מאר-

בו חצה את הגבול הסורי, בהיותו חייל צה"ל. עתה ישב לארוחת צהרים עם אחיו משה, על הטיילת בסבריה, כשהוא מוקף עשרות מבני-עירו הסקרנים, ששיוו צביון יורקסי לכל המאורע. חלק מהם הוא זכר, אחרים לא הכיר כלל. רוב הזמן הביט בעיניים בוהות — עיני אדם מעורער — שדחפו את אחיו להתחנן כעבור שעה קלה באוני מפקד משטרת טבריה: "קחו אותו למסו! ניסיתי לטפל בו. ניסיתי לתת לו אהבה! אבל הוא לא בסדר. הוא לא אחראי בכלל למעשיו. הוא יכול לעשות משהו נורא!"

דבר 24 שעות אחרי ששוחרר מן המאסר הסורי, הסתיימה חופשתו העגומה של יצחק מארלל: גבר בן 32, ששני ילדיו הי קטנים מתחנכים במוסד, ואשר אשתו נואשה משו בו ועברה לגור עם גבר אחר וילדה לו שני ילדים. כאשר נגמרה קבלת-הפנים הרשמית בתחנת המשטרה במשמרי-הירדן, לאחר שמשקיפי האו"ם והעתונאים חזרו ל" עיסוקיהם, קיבל מארלל חמש לירות דמי נסיעה לביתו. ההנחה היתה, כי הוא "נור" מל"י, כי יוכל ללא קושי להגיע לסבריה ולשוב לחייו התקינים.

מלבד שלושת חטופי סירת-המנוע (ראה מיסגרת בעמוד 11), היה מארלל המוחזר היחידי שניתן לו ללכת חופשי.

אולם הסתבר כי אינו נורמאלי — ולא רק בגלל שבוע שנותיו בכלא. לדעת הרופאים שבדקו אותו, מיד אחרי שיחרורו, היה

הסורים המוחזרים בתוך מכונית האסירים הפעם: בלי פעולות-תגמול